

Andrei Őerban és Alföldi Róbert a III. Richárdról | Oscar-jelölt szarvasok

V. NAGY VIKTÓRIA

[nagy.viktoria@hetivalasz.hu]

A zsarnok magányossága

Leegyszerűsítő lenne azt mondani, hogy ez a III. Richárd Donald Trumpról vagy Orbán Viktorról szól – mondja **Andrei Őerban**. A világhírű rendező szerint a dráma inkább arra kérdez rá: miért van mindenkiben hajlam a gonoszságra, illetve felelős-e a környezet azért, ha valaki diktátorrá válik.

Fotók: Fülöp István

– **Úgy tudom, ez a III. Richárd születésnapi ajándék Alföldi Róbertnek.**

Alföldi Róbert: Jól tudja, a Zikkurat Színpadi Ügynökség segítségével köszönhetően valóban ajándékként dolgozhatunk most *Andreijel*.

– **Volt netán ilyen vágya, hogy III. Richárdot játszhasson?**

A. R.: Inkább az volt a vágyam, hogy Andreijel dolgozhatjak. De van ebben egy romantikus, személyes szál is, *Rosta Máriával* való barátságom, aki tudta, hogy érdekel ez a szerep, és elegánsan megajándékozott a lehetőséggel.

– **A Nemzeti Színházban 2010-ben a Három nővérben, 2012-ben pedig az Angyalok Amerikában című darabban rendezte önt Andrei Şerban. Volt azóta közös munkájuk?**

A. R.: Nem volt rá lehetőségünk. De bennem mély nyomokat hagyott a találkozás és munka Andreijel. Ahogy egyébként a mostani is. Úgy gondolom, ha esetleg csak 15 év múlva fogunk legközelebb találkozni, onnan tudjuk majd folytatni, ahol most abbahagyjuk.

– **Az Alföldi színháza – Öt nemzeti év című könyvben ezt mondja: „Andreinek köszönhetem, hogy újra színész lettem. Nem azért, ahogy eljátszottam Versinyint, hanem mert visszaadta a hitemet magamban, színészként.” Mit tud ő rendezőként, amit más nem?**

A. R.: Amit Andrei megpróbál kitalálni belőlem, azt soha, senki, sehol, semmilyen körülmények között nem kérte tőlem. A vele való munkában mindig az a cél – ha sikerül, ha nem –, hogy a színész túllépjen önmagán, a szó legszébb és legfilozofikusabb értelmében. Megújulást jelent vele dolgozni. Persze, ennek feltétele a létező legmélyebb bizalom, ami viszont néha kegyetlen tud lenni. Mert arról szól, hogy ő, ha kér valamit, akkor nem mérlegel, hanem mindent kér. És nekem színészként meg kell értenem – akkor is, ha úgy érzem, képtelen vagyok megtenni, amit Andrei kér –, hogy abban bízik, mindent meg tud csinálni. Aztán ott van az a belső szabadsága is, ahogy az adott darabról gondolkodik, ahogy fogalmaz, amilyen szabadon megközelíti a művet. Ezzel a

rendezői-színházi felfogással találkozni nagyon nagy élmény.

– **Az ajándék szó többször is elhangzott: III. Richárdot rendezni is ajándék?**

Andrei Şerban: Horrorral vegyített ajándék. A III. Richárd híres darab, sokszor láttam, nagyszerű színészi alakításokkal, nagyszerű rendezésekben is. És amikor ilyen sok jó emlék van egy műről, mindig kérdés, hogyan tudom felszabadítani magamat, hogyan tudom félretenni az előzményeket, és megtalálni a saját mondanivalómat róla. *Shakespeare-nek* az a különlegessége, hogy ha a mai kor szemüvegén keresztül olvassuk a műveit, úgy érezzük, amiről ír, az relevánsabb, mint ha a friss újságot olvasnánk. Annyira jelen idejű.

– **Főleg a III. Richárd, ami szinte közhelyesen szól a hatalomért való harorról, annak megtartásáról. Erről a műről mindig elmondják, hogy csúcs, például a színészi pályán. Valóban az?**

A. R.: Hála Istennek ezt nem nekem kell majd megítenem. Nem lehet az az a tudattal próbálni, hogy ez hű, de mekkora nagy szerep! Hiszen itt is ugyanazok a problémáim vannak, mint 25 éve minden szerepnél: hogyan megyek, hová teszem a kezem, hol a hangom, mit akarok mondani, és azt el tudom-e mondani. És minél nagyobb egy szerep, annál nagyobbak ezek a problémák. A III. Richárdról valóban mindenkinek van képe, csodálatos emléke. De ezzel nem foglalkozom, ezzel nem szabad törődnöm. Csak azzal, hogy a többiekkel együtt menjünk előre, és csináljuk, amit Andrei kér. Mondjuk minden ezredmásodpercben kér valamit... Fogalmam sincs, milyen leszek III. Richárdként, csak remélem, hogy meg tudom oldani a feladatomat.

– **Akkor felejtjük el a nagy alakításokat és rendezéseket. Ez a III. Richárd milyen lesz?**

A. R.: Sárga.

– **Azt látjuk a plakáton is. Bővebben?**

A. Ş.: Nehéz erre válaszolni, mert túl könnyű, pontosabban túlságosan leegyszerűsítő lenne azt mondani, hogy ez a III. Richárd *Donald Trump*-ról vagy mondjuk *Orbán Viktor*-ról szól.

– **Mápedig lesznek ilyen reakciók.**

A. Ş.: Biztosan, de a darab inkább arra próbál rákérdezni, hogy bennünk, emberekben miért van hajlam a gonoszságra. Kivételesen, mindenki. Ráadásul, fura módon, bármelyik jó előadásban az történik, hogy a közönség beleszeret egy sorozatgyilkosba, akit történetesen Richárdnak hívnak. De miért szeretünk bele egy sorozatgyilkos-

» **Alföldi Róbert:** Richárdban nincs szinte semmi emberi, mégis király lesz belőle, élet és halál ura

ba? Hiszen látjuk, hogy milyen szörnyűséget követ el!

– **Netán mi, illetve a király környezete bűnösebbé válik, mint maga Richárd?**

A. Ş.: Nem, mert úgy gondolom: bennem is lakozik egy Richárd. Miközben persze szeretem azt feltételezni, hogy ha a másik ember rossz, én akkor is jó vagyok. Ugyanakkor, ha őszintén magamba nézek, én is hajlamos vagyok az erkölcsi értékeken kívülre kerülni. Nagyon mélyen mindenkiben megvan az érzés, hogy adott pillanatban szeretné gátlástalanul azt tenni, amit csak akar. Bizonyos szempontból tehát Richárd, bármennyire erkölcstelen figura, nagyon őszinte ember. Azt mondja: tessék, itt vagyok, ez vagyok én, ez a szörnyeteg. Persze, ha követném III. Richárd példáját, már az országot sem hagyhatnám el, mert börtönbe vetnék. De nézzünk magunkba: mindenkiben megvan a vágy, hogy olyan szabad

lehessem, hogy képes legyen kiszakadni a morális béklyókból. Számomra tehát itt az a kérdés, hogy ki a szabad ember, és hol vannak a szabadság határai. És nem állítom, hogy Shakespeare megadja a választ.

– **A környezete miért nem állítja meg Richárdot?**

A. Ş.: Richárd olyan, mint bármelyik mai vagy múltbeli diktátor. Hogy lehet, hogy óriási hatalommal rendelkező embereké lehetnek? Úgy, hogy a nép megengedte, megengedi, hogy azzá váljanak. Igen, mi is benne vagyunk a történetben, hiszen nem ők teszik magukat diktátorrá, hanem mi. Trumpmal mi történt? A pénzemberek azt mondták: nyugi, majd mi kontrolláljuk, a poli-

» **Andrei Şerban:** Bármilyen diktátor kerül hatalomra, azért a környezete a felelős

tikusok pedig: majd mi irányítjuk. Vagyis mindenki próbálta megmagyarázni, hogy nem gond, ha Trump elnök lesz. Látjuk, mi lett belőle. És azt is látjuk, milyen naivak, becsaphatók és manipulálhatóak az emberek. Vagyis: bármilyen diktátor kerül hatalomra, azért a környezete a felelős.

A. R.: A III. Richárd kapcsán az elmúlt évtizedekben kialakult egy színházi hagyomány, amely ezt a látványosan, ördögien gonosz, önző alakot filozofikusabbnak, intellektuálisabbnak láttatja, és a naiv színészek, köztük én is, azt gondoltuk: most is ezt fogjuk tenni. De

Andrei ennek az ellenkezőjét kéri, azt, hogy ne legyen semmi titok, hogy tisztán lássunk mindent, amit ez a gyilkos elkövet. Nincs benne szinte semmi emberi, mégis király lesz belőle, élet és halál ura. Ez a megközelítés nem menti fel a körülötte élőket, nem ment fel bennünket: pontosan látjuk, tudjuk, milyen emberrel van dolgunk, mégis hagyjuk, hogy ránk telepedjen.

– **Şerban hangsúlyozta, hogy az előadás nem Orbán Viktorról szól, ám néhez elvonatkoztatni, főleg, hogy két hónap múlva választások lesznek.**

A. Ş.: Nincs direkt utalás. Shakespeare nem fekete-fehér, nem jó-rossz, és ez a darab nem csak a máról szól, hiszen a központi kérdés egyetemes, visszatérő. Az, hogy mi az ember, ki vagyok én, sokkal mélyebb, mint hogy két hónap múlva kit választanak meg.

A. R.: Hogy mi lesz Magyarországon két hónap múlva, az kizárólag a mi társadalmunkról fog szólni. Ha ezt a darabot két éve mutattuk volna be, vagy két év múlva mutatnák be, ugyanezek a kérdések foglalkoztatnának. Az, hogy éppen választások lesznek, csak ürügy a kérdések feltevésére. Persze nem vagyok hülye, tudom, hogy lesznek ilyen reakciók, sőt, ezek lesznek többségben és hangosabbak.

– **„Úgy döntöttem, hogy gazember leszek” – mondja Richárd mindjárt az elején. Dönthetett volna másképp?**

A. Ş.: Richárd számára ez szerepjáték, egyszerre rendez és játszik a színpadon. Úgy dönt, hogy ő lesz a gonosz, mert ebben az elrohadt világban csak így lehet érvényesülni, túlélni és a hatalmat megszerezni. Ez tudatos és őszinte döntés a részéről.

– **Rendkívül sokszereplős darabról van szó: ki szerethető közülük?**

A. Ş.: Mindenki. Mert ha a produkció jó, a néző mindegyikükben felismeri önmagát. Még a gyávákban, az árulóknak, az ostobákban, a naivakban, a bosszúállóknak, sőt a sorozatgyilkosban is.

– **Mi okozza Richárd vesztét?**

A. Ş.: Az, hogy király lesz. Egészen addig tele van ötletekkel, energikus, élvezzi, ahogy kiterveli a gyilkosságokat, hogy

kivel mit fog tenni, kinek hogyan teszi tönkre az életét. De amint hatalomra kerül, ennek vége, és unatkozni kezd.

A. R.: Elveszíti a belső szabadságát attól, hogy eléri, amit akar. Az a szabadság, ami addig hajtotta, vitte előre, egyszer csak meghal, semmivé lesz.

A. Ş.: Miután az ambíció fokozatosan elvész belőle, nem marad célja, viszont karkai gyanakvás lesz az élete: retteg, hogy megölik, megmérgezik, elveszejtik. Ez jellemezte *Hitlert* vagy *Oszama bin Ladent* is, aki magányosan, egy bunkerben töltötte élete utolsó szakaszát. Ez a zsarnok magányossága. Bizonyos szempontból a közönség talán valamilyen furcsa, bizarr szánalmat érez Richárd iránt az előadás végén.

– **Alföldi Róbertnek van olyan terve, hogy egyszer III. Richárdot rendez?**

A. R.: Nincs. Bár, ha Andrei eljárszaná a főszerepet...

– **Andrei Şerban a Radnóti Színház társulatával most dolgozik először. Milyen hatással van a színészekre a közös munka?**

A. Ş.: *László Zsolttal* dolgoztam már a Nemzetiben, de a Radnóti társulatát most ismertem meg, és nagyon tetszik, hogy hihetetlenül nyitottak. Minden energiájukkal jelen vannak, pedig kevéssé megdolgoztattam őket.

A. R.: Tényleg keményen, de jó értelemben. Mi meg csak tesszük, amit kér.

A. Ş.: Olykor elfelejtem, milyen iszonyú hosszú is ez a darab. A színészek pedig szó nélkül jönnek, amikor mondom, és mindent megtesznek, amit kérek. Csodálom őket, és hálás vagyok a nagyvonalúságukért. Ez rengeteget segít, hiszen a színházban egymástól függünk, ami kínlás lehet színésznek és rendezőnek egyaránt. Ilyenkor arra gondolok, hogy miért nem lettem inkább magányos művész: festő, zongorista vagy regényíró... De szerencsére ezúttal nem kell ilyesmin töprengnem.

– **Esetleg tudja már, hogy legközelebb mikor jön Magyarországra dolgozni?**

A. Ş.: Egyelőre nem kaptam konkrét meghívást.

A. R.: Mondjuk a 60. születésnapomra? De lehetne az ötvenötödikre is. ■